

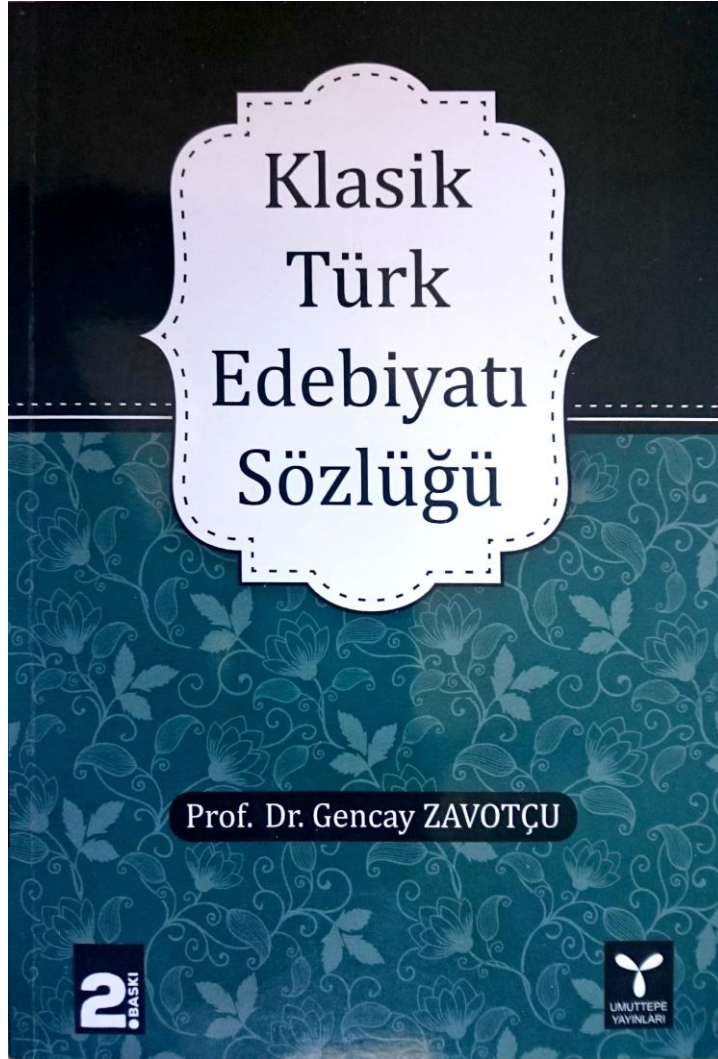
The Journal of International Civilization Studies
Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi
Volume III/ Issue II
ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY
DOI: <doi>10.26899/inciss.220</doi>
Geliş Tarihi/ Received: 19/09/2018
Kabul Tarihi/ Accepted: 19/09/2018

KLASİK TÜRK EDEBİYATI İÇİN KAYNAK BİR ESER:
KLASİK TÜRK EDEBİYATI SÖZLÜĞÜ (ISBN:978-605-2012-75-8)
A SOURCE BOOK FOR CLASSICAL TURKISH LITERATURE:
GLOSSARY OF CLASSICAL TURKISH LITERATURE

Dr. Öğr. Üyesi Hakan YALAP

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD

hakanyalap@hotmail.com

Edebî metin farklı konulara yer veren zengin muhtevâsı, çok anlamlı ve çok amaçlı kelime dünyası, farklı anlam ve çağrışımlara açık sanatlı ifadesi ile anlaşılıp açıklanması bilgi, beceri ve

tecrübe gerektiren karmaşık bir görünüm arz eder. Bu metinlerde tarih, coğrafya, tıp, güzel sanatlar, inanç sistemleri (din, tasavvuf), toplumbilim, ruhbilim, davranış bilimi, gök bilimi (felekiyyât, astroloji), mitoloji v.b. bilim dallarıyla ilgili öğeler içiçe geçer ve edebî metne karmaşık bir kültür hazinesi görünümü verirler. Sosyal bilimler arasında ayrışma ve uzmanlaşmanın belirginleşmediği dönem ürünü olan Klasik Türk Edebiyatı metinleri bu özellikleriyle ansiklopedik bir karaktere de sahip olurlar. Zengin ve renkli içerikleri nedeniyle Klasik Türk Edebiyatı metinlerinin anlaşılıp açıklanması da bilgi, beceri ve tecrübenin yanında ana ve yardımcı kaynak eserlere başvuruyu gerekli kılar. Bu eserler arasında sözlüklerin, özellikle de kelime, terim ve kavram sözcüklerinin önemli bir yere sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Sözlüklerin bir kısmı yerli ve yabancı sözcüklerin köken, tür/yapı ve mânâlarını vermeye yetinirler. Sözcükleri tanımlarken mânâsı birden çok olanları karşılığını numaralandırarak vermeğe özen gösterirler. Bu sıralamada, muhtemelen sözcüğün en eski ve hakîkî mânâsını ilk sırada, tâli ve mecâzî mânâlarını ise izleyen sıralarda vermeye özen gösterirler. Bu bağlamda, zengin, renkli ve çok amaçlı bir yapıya sahip olduğu için bünyesinde çok anlamlı sözcüklere yer veren edebî metnin anlaşılıp açıklanmasında sözcükleri bütün mânâlarıyla sunmaya çalışan sözlüklerin değeri küçümsenemez. Ancak, edebî metnin anlaşılıp açıklanmasında bazen kelimelerin mânâlarını veren sözlüklerin de yetersiz kaldığı durumlarla karşılaşılır. Bu durumun, edebî metnin iç içe geçmiş zengin ve sarmal anlam dünyasının yanında canlı bir varlık olan dilin sürekli değişim, gelişim ve yeniliğe açık olması; farklı yazar, şair ve ediplerin söz, yazı ve eserlerinde sözcüklere yeni anlamlar yüklenmesi sonucu ortaya çıktığını söylemek yanlış olmaz. Bu gibi durumlarda metnin bir bütün olarak algılanıp anlaşılması kelimelere sözlüklerde zikredilmeyen yeni anlamlar yüklendiği fikrini verecektir.

Bu ve benzeri durumlar edebî metinlerin anlaşılıp açıklanmasında kelimelerin mânâ ya da mânâlarını veren sözlüklerin yanında yardımcı başka kaynak eserlere müracaatı da gerekli kılar. Bu kaynak eserler arasında özel amaçlı ve ansiklopedik karakterli sözlükleri özellikle belirtmek gerekir. Bu meyanda edebiyat terimleri sözlüğü, mazmunlar sözlüğü, divan şiiri sözlüğü, tarih terimleri ve deyimleri sözlüğü, mitoloji sözlüğü, tıp terimleri sözlüğü, kişiler ve varlıklar sözlüğü gibi belirli konu ve hususlar üzerine hazırlanan sözlüklerin edebî metinlerin anlaşılıp açıklanmasına yaptıkları katkı inkâr edilemez.

Prof. Dr. Gencay Zavotçu'nun, üniversitelerin Türkçe Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileri ile okuyucu ve araştırmacıları farklı edebî konularda bilgilendirmek, onların edebî metinleri anlayıp açıklamasına yardımcı olmak amacıyla hazırladığı **Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Varlıklar-Tabiat Güçleri ve Kavramlar)** bu hususta yararlı olacak kıymetli bir müracaat eseridir. Manzûm ve mensûr edebî metinlerde geçen olay ya da olayların itici gücü canlı-cansız karakterleri tanıtır ve onlarla ilgili kıssa, hikâye, efsâne, masal, rivâyet v.b. anlatılara yer verip kahramanları öyküleriyle birlikte tanıtmayı sözlüğün öğrenci, okuyucu ve araştırmacıların edebî metni anlayıp açıklamasını kolaylaştıracak dikkate değer bir özelliğidir.

Yazarın “*Kökü mâzîde, dalları ise âtîde bir ağacı andıran insanın geçmişi, geçmişte adı duyulmuş kişi, varlık, tabiat güçleri ve kavramları bilmesi, geleceğini sağlam temeller üzerine kurması açısından önemlidir. Bu bağlamda tarihe kayıtsız kalmamak, dünya tarihinin oluşumuna etkide bulunmuş kişi, varlık, tabiat güçleri ve kavramları tanımak, öykülerinden gerekli dersleri çıkarmak bir sorumluluk olarak algılanmalıdır. Tarihe adını yazdırmış kişi, varlık, tabiat güçleri ve kavramlar bakımından dîvân edebiyatı zengin bir hazine niteliğindedir. Uzak Doğu'dan Avrupa ortalarına, Karadeniz'in kuzeyinden Afrika içlerine uzanan bölgenin kültürünü yansıtan bu edebiyat metinlerinde*

*binlerce kişi, varlık ve kavramın sözü edilir, bir kısmının da öyküsü anlatılır.” (Zavotçu, 2018: I) cümlelerinde belirttiği üzere gerek insanın geçmişi öğrenip tarihten gerekli dersleri alması gerekse Uzak Doğu’dan Avrupa ortalarına, Karadeniz’in kuzeyinden Afrika içlerine kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan toplumların kültürünü yansıtan edebiyat metinlerini anlayıp açıklaması için *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Varlıklar-Tabiat Güçleri ve Kavramlar)* önemli bir kaynak niteliğindedir.*

Prof. Dr. Gencay Zavotçu’nun hazırladığı *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Varlıklar-Tabiat Güçleri ve Kavramlar)*’nde edebî metinlerde anlatılan olay ya da olayların itici gücü olan kahramanlar öyküleriyle birlikte takdim olunmuşlardır. İlk baskısı 2013 yılı sonunda Kesit, ikinci baskısı ise Ekim 2018’de Umutepe Yayın’larından çıkan *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Varlıklar-Tabiat Güçleri ve Kavramlar)*’nde olayların merkezinde yer alan insanlar, hayvanlar, bitkiler ve tabiat güçleri ile farklı kavramların tanıtımı yapılmış, -varsa- bu kahramanlarla ilgili kıssa, hikâye, efsâne, masal, rivâyet v.b. anlatılara da yer verilerek metnin anlaşılmasına zemin hazırlanmıştır. Sözlükte, kahramanlar etrafında dönen uzun boyutlu hikâyeler (Leylâ ile Mecnûn, Ferhâd İle Şîrîn v.d.) kahramanın tanıtımını takiben özet olarak aktarılmış, hikâyenin farklı kol ya da kolları (varyant ve varyantları) varsa iki kahramanlı hikâyelerde her kahramanın tanıtımından sonra farklı bir kolun özeti sunulmuştur. Böylece, mümkün olduğunca öğrenci, araştırmacı ve okuyucuya fazla ve kapsamlı bilgi verme amacı gözetilmiştir.

Sözlükte peygamberler kıssaları, velîler kerâmetleri, kahramanlar hikâye, efsâne, mitolojik öykü ve anlatıları ile tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle pek çok eser, yazı, ders notu ve internet sitesine müracaat edilmiş; kapsamlı bir arama-tarama faaliyeti ile sözlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Sözlükte yer bulan maddelerin hemen tamamı için müracaat olunan kaynaklar madde sonunda eser adlarıyla zikredilmiş, gerekli görüldüğünde madde hakkında daha geniş bilgi için farklı kaynaklara yönlendirilmişlerdir. Arama-tarama faaliyeti süresince müracaat edilen kaynaklar sözlük sonunda öğrenci, araştırmacı ve okuyucuların dikkatine sunulmuş ve hacimli, geniş bir kaynak listesi oluşturulmuştur.

Prof. Dr. Gencay Zavotçu’nun *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Varlıklar-Tabiat Güçleri ve Kavramlar)* adlı eseri, zihni farklı kanallar sebebiyle dağılmış ancak hâlâ Klasik Türk Edebiyatı’nı anlama sevdasında ve hevesinde olan günümüz insanı için önemli bir yardımcı kaynak olarak yerini almıştır. Bu vesileyle Prof. Dr. Gencay Zavotçu’ya minnet duygularımızla teşekkür etmeyi bir borç bilir, yeni çalışmalarında başarılar dileriz.

Kaynakça:

Zavotçu, G. (2018). *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü (Kişiler-Hayvanlar-Bitkiler-Tabiat Güçleri-Kişileştirilmiş Varlık ve Kavramlar)*. Kocaeli: Umutepe Yayınları.